

امام شناسی در اندیشه امام هادی(ع)

اگر کسی بخواهد یک تحقیق جامع در خصوص امام شناسی داشته باشد باید کتاب ها و روایات فراوانی را مورد بررسی و واکاوی قرار دهد...

اگر کسی بخواهد یک تحقیق جامع در خصوص امام شناسی داشته باشد باید کتاب ها و روایات فراوانی را مورد بررسی و واکاوی قرار دهد تا اینکه خوشه ای از دریای معارف اهل بیت(علیهم السلام) را کسب نماید، ولی به اذعان متون اسلامی، امام هادی(علیه السلام) در عباراتی رسا و ارزشمند کار محبان و شیعیان خاندان عصمت و طهارت(علیهم السلام)، بلکه تمام اسلام شناسان را راحت نموده اند.

یکی از مهمترین و اساسی ترین مبانی فکری و اعتقادی جامعه اسلامی بحث امام شناسی است؛ موضوع بسیار مهم و استراتژی که بنیادی ترین مباحث فکری، اخلاقی، اعتقادی، فقهی و اجتماعی در گرو شناخت و آشنایی آن است. در اهمیت و جایگاه ممتاز امام شناسی در فرهنگ اسلامی همین بس که در منابع روایی شیعه و سنی نقل شده هر گونه سهل انگاری و بی توجهی به این موضوع راهبردی موجب می شود مرگ انسان مصادف با مرگ جاهلیت قلمداد شود. «حارث بن مغیره گوید: به امام صادق (علیه السلام) عرض کردم: پیغمبر فرموده است:

هر که بمیرد و پیشوایش را نشناسد به مرگ جاهلیت مرده است؟ فرمود: آری. عرض کردم: جاهلیت کامل یا جاهلیتی که امامش را نشناسد فرمود: جاهلیت کفر و نفاق و گمراهی».[1]

از این رو بسیار لازم و ضروری است که انسان به این اصل مهم اعتقادی اهتمام جدی داشته باشد و برای تحصیل معارف مرتبط با امام شناسی وقت بیشتری را صرف نماید. به همین منظور در این نوشتار تلاش داریم به مناسبت شهادت امام هادی(علیه السلام) که از مهمترین اسناد امام شناسی یعنی زیارت جامعه کبیره را در اختیار جامعه بشری قرار دادند، خوشه ای از خرمن پر بار مباحث امام شناسی در اندیشه امام هادی(علیه السلام) برجینیم.

جامع ترین دانشگاه امام شناسی به روایت امام هادی(علیه السلام)

در متون و منابع روایی و دینی هیچ آیه و روایتی در شأن و منزلت امام هادی (علیه السلام) و شناخت زوایای وجودی حضرت بالاتر از زیارت جامعه کبیره برای درک و فهم این مقام قدسی نمی توان یافت. برای درک بهتر و اهمیت معارفی که در زیارت جامعه کبیره بدان اشاره شده باید این چنین یادآور شویم که اگر کسی بخواهد یک تحقیق جامع در خصوص امام شناسی داشته باشد باید کتاب ها و روایات فراوانی را مورد بررسی و واکاوی قرار دهد تا اینکه خوشه ای از دریای معارف اهل بیت(علیهم السلام) را کسب نماید، ولی به اذعان منابع روایی امام هادی(علیه السلام) در عباراتی رسا و ارزشمند کار محبان و شیعیان خاندان عصمت و طهارت(علیهم السلام)، بلکه تمام اسلام شناسان را راحت نموده اند و در مجموعه ای به یاد ماندنی و ارزشمند گوهر های نابی از معارف امام شناسی را در اختیار همه قرار داده است.

جرعه ای از دریای بیکران امام شناسی در اندیشه امام هادی(علیه السلام)

1- تلنگری بر جایگاه فراموش شده اهل بیت (علیهم السلام)

در فرازهای ابتدایی زیارت ارزشمند جامعه کبیره بعد از اقرار و شهادت به وحدانیت خدای متعال و حقانیت رسالت پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) با عبارتی دقیق و معنا دار زیارت آغاز می شود. عبارت بسیار زیبا و ارزشمندی که تداعی گر جایگاه فراموش شده اهل بیت(علیهم السلام) در جامعه اسلامی است. «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ بَيْتِ النَّبُوَّةِ وَ مَوْضِعِ الرَّسَالَةِ» [2] سلام بر شما ای اهل بیت نبوت، و جایگاه رسالت» هر چند آیات روشنی از قرآن کریم به خوبی دلالت بر جایگاه اهل بیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) در فرهنگ اسلامی دارد، ولی گویی مردم بسیاری از آیات وحیانی را به فراموشی سپرده و نسبت و قرابت و نزدیکی خاندان عصمت و طهارت(علیهم السلام) را با پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) به فراموشی سپرده بودند.

جایگاه ممتازی که دوستی و ارتباط و عشق به آنها اجر و مزد رسالت به شمار آمده بود. «قُلْ لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِيَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» [3] بگو: «من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی‌کنم جز دوستی و داشتن نزدیکی منم»؛ در واقع اگر جامعه اسلامی جایگاه اهل بیت(علیهم السلام) را به فراموشی نمی سپرد، واقعه تلخ سقیفه، واقعه دردناک حمله به خانه دختر پیامبر، واقعه وحشتناک سال 61 هجری، به وقوع نمی پیوست و عصر حضور اهل بیت(علیهم السلام) مصادف با عصر خفقان و تحت فشار قرار گرفتن پیروان ایشان نمی شد.

هیچ انسانی تحمل کمترین مصیبت هایی که به خاندان عصمت و طهارت(علیهم السلام) وارد شد، را ندارد و عنان صبر خود را از دست خواهد داد. جلوه ای از مصیبت هایی که به این خاندان کرامت وارد شده را می توان در سال 61 هجری در صحرای سوزان

کربلا مشاهده کرد که در یک نیم روز چه بلاها و مصیبت هایی بر اهل بیت(علیهم السلام) وارد شد. جرعه ای از دریای بیکران امام شناسی در اندیشه امام هادی(ع)

2- امام معدن رحمت الهی

در یکی از فرازهای زیارت جامعه کبیره، امامان به عنوان معدن رحمت الهی معرفی می شوند. «وَمَعْدِنَ الرَّحْمَةِ؛ و معدن رحمت» اگر بخواهیم برای معنای رحمت نمونه عینی و مصداق دنیایی ذکر کنیم، امامان معصوم(علیهم السلام) نمونه عینی و بارز آن به شمار می روند؛ چرا که ایشان در تمام ابعاد مادی و معنوی تلاش داشته اند جلوه های ناب رحمانی را در ارتباط با مردم به منصف ظهور برسانند. چه در مباحث دنیوی و خلق حماسه های انسان دوستی و مهرورزی و چه در مباحث معنوی و اخروی و هدایت جامعه انسانی به سوی قله های سعادت و شادکامی اهل بیت پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) مصداق بارز رحمت الهی به شمار می آیند.

در منابع روایی امام علی(علیه السلام) در جلوه ای از عبارات رحمانی خطاب به کارگزاران و آحاد مردم این چنین بیان می فرماید: «أَشْعِرَ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ لِيَجْمَعَ النَّاسُ وَالْإِحْسَانَ إِلَيْهِمْ وَ لَا تُنْلَهُمْ حَيْفًا وَ لَا تَكُنْ عَلَيْهِمْ سَيْفًا؛ [4]مهربانی با همه مردم و نیکی به ایشان را شعار دل خویش ساز و به آنها ستمی مرسان و شمشیری بر آنان مباحش».

3- امام گنجینه ای از علم و معرفت الهی

امام در فرازهایی از زیارت جامعه کبیره اشاره ای معنا دار به کنه و اقیانوس علوم و معارف اهل بیت(علیهم السلام) می نمایند: «وَحِزَانِ الْعِلْمِ؛ خزانه داران دانش.» علما و دانشمندان کلام اسلامی کتب و مقالات فراوانی در خصوص عظمت و دریای وجودی علم امام به رشته تحریر در آورده اند که پرداختن به آن خود حوصله و زمان مجزایی را می طلبد، ولی در این مقاله تلاش می کنیم به طور تیتروار به برخی از ابعاد وجودی علم امام اشاره نماییم.

جلوه هایی ناب از اقیانوس بی کران علم اهل بیت(علیهم السلام)

آشنایی کامل به معارف وحیانی و قرآنی

اگر از جامعه بشری، قرآن کریم و وجود بابرکت اهل بیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) را بگیریم در واقع آنها را از منبع اصلی شناخت و معرفت جدا کرده ایم و بشریت راهی به سوی عالم قدس پیدا نخواهد کرد و دستان او از دریای علوم و معارف وحیانی و آسمانی کوتاه خواهد شد. از این رو باید به این مطلب توجه داشت که یکی از جلوه های ناب علو معارف اهل بیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) اشراف کامل و دقیق ایشان به معارف وحیانی است.

در واقع ایشان واسطه عالم غیب و حیات خاکی و مادی به شمار می آیند که پرده های غیب و معارف آسمانی را بر روی مردم می گشایند. اشراف کامل و دقیق ایشان به آموزه های قرآنی مصداق روشن این توانایی و قدرت علمی است که در منابع روایی اشارات فراوانی به آن شده است: «عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ مَا يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ أَنْ يَدَّعِيَ أَنَّ عِنْدَهُ جَمِيعَ الْقُرْآنِ كَلِّهِ ظَاهِرُهُ وَ بَاطِنُهُ غَيْرَ الْأَوْصِيَاءِ؛ [5] و فرمود: جز او صیاء پیغمبر کسی را نرسد که ادعا کند ظاهر و باطن تمام قرآن نزد اوست.» جرعه ای از دریای بیکران امام شناسی در اندیشه امام هادی(ع)

آشنایی کامل به کتب انبیاء

جلوه ای دیگر از دریای علوم و معارف اهل بیت(علیهم السلام) بر اساس شواهد و قرائن روایی و اجتماعی تسلط و اشراف ایشان به آموزه های وحیانی سایر ادیان و انبیاء گذشته است. بر اساس این تسلط علمی است که بسیاری از اربابان و رهبران سایر ادیان در مقابله و مناظره با اهل بیت(علیهم السلام) بارای ایستادگی و مقاومت نداشته اند و همواره در برابر ایشان شکست را قبول کرده اند. اگر این چنین توانایی علمی و معرفتی وجود نداشت به طور قطع و یقین پیروان ادیانی همچون مسیحیت و یهودیت تلاش می کردند که از نقطه ضعف موجود به نفع خود استفاده نمایند.

در خصوص این تسلط و اشراف علمی اهل بیت(علیهم السلام) در منابع روایی نقل شده است: «عَبْدُ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ حَدِيثٌ» مَا الزَّبُورُ وَمَا الذِّكْرُ؟ قَالَ: الذِّكْرُ عِنْدَ اللَّهِ حَدِيثٌ، وَالزَّبُورُ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى دَاوُدَ، وَكُلُّ كِتَابٍ نَزَلَ قَبْلَهُ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ، وَتَحَنُّهُمْ؛ [6] عبدالله بن سنان به نقل از امام صادق (علیه السلام) می آورد که از حضرت (علیه السلام) درباره آیه شریفه «و پس از ذکر در زبور نوشتیم» و این که «زبور» و «ذکر» چیست پرسش کرد. حضرت (علیه السلام) فرمود: ذکر، نزد خداست و زبور، همان کتابی است که بر داود نازل شد و هر کتابی که نازل شود نزد اهل علم است که ماییم.»

4- امام آخرین درجه حلم و بردباری

یکی دیگر از ابعاد وجودی و خصوصیتی که در زیارت جامعه کبیره در خصوص امام بیان شده موضوع بردباری و صبر ایشان است. در

عبارت کلیدی و پر مغز در این خصوص این چنین بیان شده است: «و مُنْتَهَى الْجَلْمِ؛ و نهایت بردباری،» هیچ انسان عادی نه تنها توانایی و استقامت آن را ندارد سختی های گوناگون و مختلفی که از سوی مردم به اهل بیت(علیهم السلام) وارد شد، تحمل نماید، بلکه یارای تجسم جایگاه کمترین مصیبت هایی که به خاندان عصمت و طهارت(علیهم السلام) وارد شد، را ندارد و عنان صبر خود را از دست خواهد داد.

جلوه ای از مصیبت هایی که به این خاندان کرامت وارد شد را می توان در سال 61 هجری در صحرائ سوزان کربلا مشاهده کرد که در یک نیم روز چه بلاها و مصیبت هایی بر اهل بیت(علیهم السلام) وارد شد. در واقع اهل بیت پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) نمونه عینی حلم و صبر قرآنی به شمار می آیند که خدای متعال در برابر جامعه بشری قرار داده است: «و لِيَعْفُوا وَ لِيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ» [7] و چشم ببوشند؛ آیا دوست نمی دارید خداوند شما را ببخشد؟! و خداوند آمرزنده و مهربان است.</p>
</div>

5- امام اسوه و الگوی تمام نمای بخشش و سخاوتمندی

یکی دیگر از ویژگی های ممتاز امام شناسی در زیارت جامعه کبیره، شاخص و عنصر سخاوت و گشاده دستی است که مورد توجه و بیان قرار گرفته است. «وَ أَصُولَ الْكَرَمِ؛ و ریشه های کرم،» جلوه های ناب گشاده دستی و سخاوتمندی را به خوبی می توان در صفحات زندگی اهل بیت(علیهم السلام) مشاهده کرد. موضوع بسیار مهمی که خدای متعال نیز به مدح و ستایش آن پرداخته و این چنین از آن یاد کرده است:

«وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَيَّ & rlm; حَيَّهٖ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أُسِيرًا؛ [8] و غذای (خود) را با اینکه به آن علاقه (و نیاز) دارند، به «مسکین» و «یتیم» و «اسیر» می دهند! (و می & rlm; گویند): ما شما را به خاطر خدا اطعام می & rlm; کنیم، و هیچ پاداش و سیاسی از شما نمی & rlm; خواهیم.» آیه ای که بنا بر نظر بسیاری از مفسران شیعه [9] و همچنین برخی از مفسرین اهل سنت [10] در شأن و منزلت اهل بیت(علیهم السلام) نازل شده است.

پی نوشت ها:

- [1]. الکافی، ج& rlm; 1، ص 377، ج 3. ر.ک: ینابیع الموده، ج 3، ص 372.
- [2]. من لا يحضره الفقيه، ج& rlm; 2، ص 610، ج 3213.
- [3]. سوره مبارکه شوری، آیه 23.
- [4]. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص 67، ج 896.
- [5]. کلینی، الکافی، ج& rlm; 1، ص 228، ج 2.
- [6]. کلینی، الکافی، ج& rlm; 1، ص 226، ج 6.
- [7]. سوره مبارکه نور، آیه 22.
- [8]. سوره مبارکه انسان، آیات 8 و 9.
- [9]. به عنوان نمونه نگاه کنید به: طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن، دار احیاء التراث العربی، ج 10، ص 211؛ طبرسی، مجمع البیان، 1372ش، ج 10، ص 611 و 612.
- [10]. به عنوان نمونه نگاه کنید به: حسکانی، شواهد التنزیل، 1411ق، ج 2، ص 403-408؛ فخر رازی، التفسیر الکبیر، 1420ق، ج 30، ص 746.

راسخون

صفحه 3 | 2

قدرت گرفته از پرتال شمس - ITShams.ir